

Moderní dějiny

Jakub Rádl

6. listopadu 2019

Obsah

1	Vznik USA	2
2	Velká francouzská revoluce (1789–1799)	3
2.1	První období revoluce (1789–1792)	3
2.2	Druhé období revoluce (10. 8. 1792–27. 7. 1794)	4
2.3	Třetí období revoluce (28. 7. 1794–9. 11. 1799)	6
2.4	Důsledky a význam Velké Francouzské Revoluce	7
3	Napoleon a Evropa	7
3.1	Období konzulátu (1799–1804)	7
3.2	Výbojné války	8
4	Vídeňský kongres (1814–1815)	10
4.1	Výsledek kongresu	11
5	Klasicismus	11
5.1	Malířství	11
5.2	Sochařství	11
5.3	Architektura	12
5.4	Hudba	12
5.5	Literatura	12
5.6	Empír	12
5.7	Romantismus	12
6	Období restaurace a rovnováhy (1815–1847)	14
6.1	Národní hnutí a revoluce ve 20. letech 19. století	14
6.2	Národně osvobozené hnutí na Balkáně	15
6.3	Revoluce ve 30. letech 19. století	16
7	Nové politické směry 19. století (Vznik kapitalistické společnosti)	19
8	Průmyslová revoluce	21
9	České národní obrození (60./70. léta 18. stol – 1. pol. 19. stol.)	23
9.1	První fáze	23
9.2	Druhá fáze (poč. 19. stol.–30. let. 19. stol.)	24
9.3	Třetí fáze	25
10	Slovenské národní obrození (1780–2. pol. 19. stol.)	26
10.1	První období (1780–1820)	26
10.2	Druhé období (1820–pol. 19. stol.)	26
11	Revoluce (1848–1849)	27
11.1	Itálie	27
11.2	Francie	27
11.3	Německo	28
11.4	Habsburská monarchie	29
12	Seznam letopočtů	31

1 Vznik USA

- 1624–1752 – **založeno 13 osad** (Atlantik → Alleghany, Denver)
  - zabírání půdy, pěstování kukuřice
- 1636 – **založena Harvardská univerzita**
- 1664 – po 2. angloholandské válce ovládla Anglie New York
- 1667 – **Bredský mír** – Nizozemci dostali některé kolonie
- správa kolonií
  - kolonisté volí zástupce anglického krále → „guvernér“
  - zákaz obchodu mezi koloniemi
- na severu farmáři, menší části půdy, otroci
- na jihu bohatší, bavlna, otroci

Po sedmileté válce

- Anglie vyčerpaná → větší daně, cla (kolkovní daň na listiny) → **bouře kolonistů**
- 16.12.1773 – **Bostonské pití čaje** – osadníci napadli lodě Východoindické společnosti a vyházeli čaj do moře
- 1. 6. 1774 – uzavřen bostonský přístav – odezva na Boston
- 1774 – vnucen **Quebecký pakt**
  - kolonie nesmí obsazovat území dobytá Francií (jsou Kanady)
  - mají povinnost ubytovávat anglické vojáky
- 1774 – **První kontinentální kongres ve Filadelfii**
  - zástupci 13 osad, snaha o usmíření s Anglií, Anglie ale nechce kompromisy
- 1775 – sestaveno kolonistické vojsko
  - v čele **George Washington**
  - Angličané je neúspěšně napadají
- Thomas Paine: Zdravý rozum – brožura předkládající argumenty pro americkou samostatnost

1775–1788 – Druhý kontinentální kongres

- 4. 7. 1776 – prohlášení nezávislosti
- **Thomas Jefferson** – právník, vypracoval ústavu
- neúspěch povstalců → hledání pomoci v Evropě – vyslán **Benjamin Franklin**
- pomoc od Francie (nepřátelství s Anglií) – vojsko, loďstvo, půjčka ; Ruska, Španělska
- září 1777 – vítězství **u Saratogy**
- 1781 – kapitulace Angličanů **u Yorktownu**
- 1782–1783 – mírová jednání v Paříži → uznání samostatnosti
- zadluženost farmářů → povstání

Toto dílo *Moderní dějiny* podléhá licenci Creative Commons [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).
(creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Vývoj americké ústavy

- 1777 – první ústava
- po 1781 – diskuze o nutnosti nové ústavy
- **Thomas Jefferson** – konfederace, decentralizace, zemědělská produkce, podpora Francie
- **A. Hamilton** – federace, silná ústřední vláda, průmyslový rozvoj
- 1787 – 2. ústava USA – (1788 – ratifikována)
- **rozdělení moci**
  - USA – federativní stát
  - výkonná moc – prezident (G. Washington) + vláda
  - zákonodárná moc – kongres = sněmovna reprezentantů + senát
  - soudní moc – nejvyšší soud USA
  - 1. nezávislý stát na kontinentu

2 Velká francouzská revoluce (1789–1799)

Před revolucí

- vyspělá kultura – osvícenství, literatura, filosofie, móda
- nárůst obyvatelstva o 7 milionů během 18. století → 18-20 milionů (většina 3. stav)
- hospodářství – buržoazie, sedláci platí daně, ale nemají politickou moc
- politická moc – král (šlechta, duchovenstvo) – absolutismus
- 80. léta – zhoršování hospodářské situace, neúroda, hlad, pomoc USA → nevyrovnaný rozpočet, zadlužení
- bankéř Jean Necker (ministr financí) – musí být zdaněny šlechta a duchovenstvo → silný odpor stavů
- 1789 – generální stavy se sešly ve Versailles

Ludvík XVI. (1774–1793)

- 5. 5. 1789 – svolal generální stavy ve Versailles
- 17. 6. 1789 – vznik **Národního shromáždění** – chtělo ústavu, zrušit krále
- 9. 7. 1789 – **Ústavodárné národní shromáždění** – připojení šlechty a duchovenstva
  - nikdo už nechce absolutismus
- král chtěl vojensky zasáhnout → povstání

2.1 První období revoluce (1789-1792)

- 14. 7. 1789 – **dobyta Bastila**
- Národní garda – dobrovolnické oddíly nahrazující policii
- 4. 8. 1789 – **dekrety rušící privilegia aristokracie** → rovnost lidu (daně platí všichni)
- 26. 8. 1789 – **Deklarace práv člověka a občana**
- zrušeny závazky mezi sedláky a šlechtici
  - rovnost všech stavů před zákonem, presumpce neviny, dnes součástí listiny práv
- konfiskován majetek církve
- trikolora – bílá = král, modrá, červená = Paříž

Diskuze o ústavě

- klub **jakobínů** – M. Robespierre, L. Saint-Just – podle kostela sv. Jakuba
  - Francie by měla být republikou, podpora inteligence, buržoazie
- klub **Cordeliérů** – G. J. Danton, J. P. Marat, J. Hébert – podle opasku, který nosí františkáni
  - též chtějí republiku, radikálnější, podpora nemajetných
- 1791 – **Le Chapelierův zákon** (jakobín)
  - zákaz vytváření spolků zaměstnanců a výrobců, snaha o udržení cen (do pol. 19. stol)
- 21. 6. 1791 – **král se pokusil o útěk** → domácí vězení

3. 9. 1791 – První francouzská ústava

- **konstituční monarchie**
- *zákonodárná moc* – zákonodárné národní shromáždění
- *výkonná moc* – král (právo veto) + ministři (vláda)
- *soudní moc* – nejvyšší soud
- volební census – omezení politických práv, volit mohli ti, co platili nejvyšší daně → **sansculoti** – chudí
- občanská práva pro všechny
- decentralizace – rozdělení na departmenty (kraje)

Zákonodárné shromáždění

- **pravice** – stoupenci současné ústavy, chtějí konstituční monarchii (do 1792), nemají vyhraněný názor
- **levice**
  - **girondini** [žerondeni] – voleni za kraj (Giron), bohatá buržoazie, J. P. Brissot → nespokojení s monarchií, chtějí republiku
  - **jakobíni**
  - **cordeliéři**

První protifrancouzská koalice

- Rakousko + Prusko (František II.) – shromáždil armádu
- girondini chtějí preventivně vyhasit válku, jakobíni nesouhlasí (Francie má slabou armádu)
- 1792 – vyhlášena válka Rakousku – 80 000 vojáků ve špatném stavu → neúspěch
- Marseillaisa – píseň složená 1. oddílem armády → hymna
- **manifest vévody z Brunšviku z Koblence** – pokud někdo ublíží králi, vypálí Paříž → povstání
- 10.8.1792 – povstalci útočí na Tuillerie – královo vězení v Paříži (král byl tajně přemístěn)
- pařížská samospráva – Komuna

2.2 Druhé období revoluce (10. 8. 1792–27. 7. 1794)

- všeobecné volební právo
- 20. 9. 1792 – **bitva u Valmy** – výhra Francie
- 21. 9. 1792 – **konvent vyhlásil republiku**
- **Konvent** – nástupce ZNS
  - pravice – girondini
  - levice
    - **montagnardi** – hora (seděli nahoře), radikálnější (reformy pro
    - jakobíni, cordeliéři

Diskuze o vině krále

- jakobíni chtějí popravít krále (chtějí moc), girandini mírnější (bojí se evropských panovníků)
- 21. 1. 1793 – **Ludvík XVI. popraven**
- 16. 10. 1793 – **popravena Marie Antoinette**

→ zhoršení mezinárodní situace

- ke koalici Rakouska a Pruska se přidala V. Británie, Španělsko, Nizozemí
- 1793 – protirevoluční povstání na venkově (Vendée)
- vojenské neúspěchy → napětí mezi montagnardy a girondini
- duben 1793 – **Výbor pro obecné blaho** (součást Konventu)
- květen 1793 – **Malé maximum**
  - tresty za černý obchod, omezení cen potravin
- novináři Mara, Hébert → kritizují vládu → obyvatelstvo se bouří proti vládě
- 31. 5.–2. 6. 1793 – převrat v Konventu → girondini vyhnáni

Jakobínská diktatura (1793–1794)

- radikální
- 3. 6. 1793 – zákon o prodeji půdy emigrantů
- 24. 6. 1793 – **nová republikánská ústava**
  - všichni mají právo na práci, ti co nepracují na sociální podporu, bezplatné vzdělání
  - nevešla v platnost
- 17. 7. 1793 – zákon o zrušení feudálních povinností
- léto 1793 – **protijakobínská povstání**
  - povstání girondinů – Normandie, Provence, Bordeaux, Marseille
  - royalistické (pro královské) – Vendée
  - 13. 7. 1793 – zavražděn J. P. Marat (cordelier) → povstání brutálně potlačeno
- srpen 1793 – Angličané obsadili Toulon a jiné přístavy (zpět dobyto Napoleonem)
- červenec 1793 – z Výboru pro všeobecné blaho vyloučení cordeliéri (v čele s Dantonem)
- 5. 9. 1793 – **Velká maxima**
  - nastavení min. a max. mzdy, max ceny → zabránění zvýšení inflace
- od počátku září politika teroru
- zatčení Hebertisté – „zběsilí“ → popraveni v březnu 1794

Teror proti církvi

- konfiskace církevních pokladů zaveden kult Nejvyšší bytosti (deismus)
- duchovní vyhánění z farností
- zaveden jakobínský kalendář (od 21. 9. 1792, dékady = měsíce)

1794

- od března velké procesy – Hébert a Danton popraveni
- udušáctví, hledání vnitřního nepřítele (září 1793 – březen 1794 přes 30 000 lidí)
- **Revoluční tribunály** – souzení lidí proti revoluci
- od června velký terror, atmosféra strachu → spiknutí mezi girondini a pár jakobíny

26. 7. 1794 – 9. termidor

- Robespierre svržen, 27. zatčen, 28. popraven
- společně popraven de Saint-Just a další jakobíni

2.3 Třetí období revoluce (28. 7. 1794–9. 11. 1799)

- období **thermidorské revoluce** – girondéni u moci
- uvolněn centralismus
- uzavřen jakobínský klub
- hospodářské reformy → svoboda podnikání a obchodu – **zrušena maxima** → **hladomor**
- jaro 1795 – jakobíni uskutečnili **neúspěšný pokus o povstání**

22. 8. 1795 – Nová ústava

- republika, občanská práva pro všechny
- **politická práva omezena** – vysoký census, dvoustupňový volební systém (jen bohatí volí prezidenta)
- *výkonná moc* – **Direktorium** – pět členů
- *zákonodárná moc* – **Rada starších, Rada pěti set** (inspirováno antikou)

Politická situace

- moc Direktorie není pevná
- 1795–96 – spiknutí rovných – F. G. Babeuf → popraveni
- 1794 – porážení Prusové v bitvě u Fleurus
- 1795 – uzavřen separátní mír s Pruskem, Španělskem, Toskánskem, Holadskem
- Belgie připojena k Francii
- ve válce pokračuje Británie a Rakousko
- 2. 3. 1796 – (generál) **Napoleon vpadl do Itálie**
- nastoleny demokratické svobody
- 17. 10. 1797 – **mír s Rakouskem v Campo Formio** – Rakousko se vzdalo Belgie a Lombardie za Benátsko Dalmácii a Istrii
- **francouzská intervence** → Helvétská republika (Švýcarsko), Římská republika, Parthenopská republika

2. protifrancouzská koalice

- Británie + Rusko, Rakousko, Bourboni (chtěli Neapolsko), Portugalsko, Turecko
- Napoleon vyráží s expedičním sborem do Indie
  - 1798 – z Toulonu do Egypta (Francie doufala, že se přidají, nestalo se tak)
  - nalezena a rozluštna **Rossetská deska**
- 1. 8. 1798 – **Napoleon poražen Nelsonem u Abukiru a Akry**
- **ruská armáda (A. V. Suvorov) v Itálii** – neshody s Rakouskem
  - Svatogotthardským průsmykem do Švýcarska

9.11.1799 – 18. brumaire

- složitá vnitropolitická situace, destabilizace vlády (aristokraté a šlechta chtěli monarchii)
- vláda uzavřela tajnou dohodu s Napoleonem → **Napoleonův převrat** → **vojenská diktatura**
- Rada starších předala moc 3 konzulům
- Rada pěti set rozehnána

2.4 Důsledky a význam Velké Francouzské Revoluce

- šíření liberálních myšlenek – lidé jsou si rovni, svobodní, svobodné podnikání
- zavádění občanských zákoníků – Code Civil → moderní vztahy mezi lidmi
- vznik států s centralizovanou správou
- centrálně řízené školství
- francouzská nadvláda → nacionalismus
  - lidé odporovali Francii
- nedostatek koloniálního zboží → náhražkové produkty
  - pěstování cukrové řepy

3 Napoleon a Evropa

Životopis

- Napoleon Bonaparte (*1769 Ajaccio, Korsika – 1821 sv. Helena)
- chudá rodina + výhodné podmínky → studium na vojenské škole
- „jsem člověk, jsem občan“ – má vlastní mozek, učitelé ho neměli rádi
- **Desire Claryová** – snoubenka, rozešel se, později švédská královna (vdána za generála, který se stal králem)
- **Josefina Beauharnaisová** – vdova, nemohla mu dát syna
- **Marie Luisa** – syn „Orlík“ (mladý umřel)

3.1 Období konzulátu (1799–1804)

- Napoleon konzulem
- inteligentní → reformovaná státní správa
- 1799 – **4. francouzská ústava**
  - zachovává rovnost lidí před zákonem, volební nerovnost
  - svoboda podnikání, nedotknutelnost existujícího majetku
  - zákaz návratu emigrantů, zkonfiskovaný majetek je nenavratitelný
- 1801 – **Konkordát s papežem** (dohoda mezi církevní a světskou institucí)
  - církvi se nevrací žádný majetek ani privilegia
  - kněží se mohou vrátit do far a sloužit mše
- 1804 – **Code Napoleon** – vylepšen občanský zákoník Code Civil

Válečné úspěchy

- 1800 – porážka Rakušanů u Marenga – absolutní porážka
- 1801 – **mír s Rakouskem v Lunévill**
  - západní břeh Rýna je Francouzský
  - Rakušané se zřekli Belgie a Itálie
- 1802 – **mír Francie s Británií v Amiesnu**
  - Británie má opustit Maltu, Francie Egypt
  - **prodloužení času na hledání spojenců**

→ vnější ohrožení Francie

1804 – Napoleon císařem

- jednota před napadením → vládce, který je dobrý vojevůdce
- kvůli svému původu podporoval chudé
- korunovace schválená senátem
- korunoval sám sebe a svou manželku

3.2 Výbojné války

- k dispozici pozemní i námořní armáda
- 20. 10. 1805 – pruská armáda poražena **u Ulmu**
- 21. 10. 1805 – prohra **u Trafalgaru** (jih Španělska)
  - Britové (Nelson) zničili 3/4 francouzského loďstva
- Napoleon pokračuje do Rakouska
- 2. 12. 1805 – bitva tří císařů **u Slavkova**
  - Francie (císař Napoleon) vs. Rusko (car Alexandr) + Rakousko (císař František)
  - Napoleon prozkoumal bojiště a vymyslel strategii, druhá strana ne
  - na památku postavena Mohyla Míru – Alois Sova
  - do dnes se na polích dají najít pozůstatky vojáků
  - mír podepsán u Slavkova

1806

- 1806 – sjednocení Itálie (kromě Sardinie a Vatikánu) – do vlády dosazení sourozenci
- 1806 – porážka Pruska = konec Svaté říše římské
  - císař František II. → I. rakouský (už od 1804)
- 1806 – vytvořen Rýnský spolek
- 1806 – kontinentální blokáda
  - cílem ekonomicky zničit Anglii
  - nahradit zboží Anglické francouzským
  - Francouzské zboží bylo příliš luxusní a drahé a bylo ho málo

→ rozvoj domácí výroby (Brno významným městem textilního průmyslu), národních trhů, národní ekonomiky

1807

- Tylžský mír s Alexandrem I.
- Velkovévodství varšavské (na úkor Pruska) – závislé na Napoleonovi
- vnitřní politika
  - Joseph Fouché – velitel tajné policie
  - kontroloval kdo ohrožuje Napoleonovu vládu → porušoval 4. ústavu

1808

- Napoleon napadl Španělsko
  - Francouzi se chovali nadřazeně, drancovali vesnice → Francisco Goya: cyklus obrazů **Hrůzy války**
- bratr Joseph Bonapart jmenován Španělským králem (nikdy ho neovládl celé)
- **guerilla** – partyzánská válka (vzpoura kvůli francouzskému chování)

1809

- Francouzi poraženi ve Španělsku (pomoc od Britů) (Murat x Wellington)
- Rakousko vyhlašuje novou válku
- červenec – bitva u Wagramu = ztráta Haliče a Terstu
- 1809 – kníže K. L. Metternich ministrem zahraničí
- 1821 – Metternich kancléřem

1812

- Rusko se zřeklo blokády
- tažení do Ruska – **Grande Armée** (600 000 z Francie i žoldáci z Polska)
- Ruský generál Michal Illarinovič **Kutuzukov** stále ustupoval až k Borodinu
  - 7. 9. 1812 – bitva u Borodina
  - velké ztráty na obou stranách → další ústup
  - Francouzi **nebyli vybaveni** na Ruské podmínky
  - Napoleon byl tlačěn **spálenou zemí** k ústupu, armáda rozdělena na oddíly
  - armáda byla pronásledována Ruskou armádou a partyzány
  - listopad 1812 – **bitva na Berezině**
  - zbylo 40 000 mužů z 600 000

1813

- Francouzi vyhnáni ze Španělska
- 19. 10. 1813 – bitva národů u Lipska
- vznik nové koalice Prusko, Rusko, Rakousko, Švédsko proti Francii
  - švédský král (bývalý francouzský generál) znal Napoleonovu taktiku

1814, 1815

- březen 1814 – vítězné armády vstoupily do Paříže
- Napoleon zajat a poslán na Elbu
- 20. 3. – 18. 6. 1815 – **sto denní císařství**
  - Napoleon se vylodil na pobřeží Francie
  - mladí francouzští vojáci mu byli věrní
  - 18. 6. 1815 – Napoleon poražen u Waterloo (generál Blücher + Wellington)
  - Napoleon deportován na sv. Helenu
  - 1821 – Napoleon zemřel (možná otráven)

4 Vídeňský kongres (1814–1815)

- iniciován Metternichem
- pro Vídeň ekonomicky prospěšné – hromada šlechticů s celým dvorem
- cílem – vyšetření legitimity rodů a nároku na jejich restauraci do Napoleonem napadených států
- nutnost potrestání Francie

Pařížský mír s Francií

- hranice vráceny do roku 1792 – před zahájením výbojných válek
- 3 roky okupace východofrancouzských pevností
- **Ludvík XVIII.** králem
- válečné reparace **700 milionů zlatých franků** – spláceno několik let
- ztráta kolonií

Anglie

- získá části francouzských a holandských kolonií
- Helgoland (Strategické kvůli přístavům Hamburg a Břehmy)
- Malta, Kapsko, Cejlón

→ převaha na moři

Rusko

- získá velkovévodství varšavského – Kongresovka, Polské království (personální unie)
- Finsko, Besarábie

Prusko

- získá 1/2 Saska, Poznaňsko, Porýní, Vestfálsko, Přední Pomořany

Švédsko – spojené království s Norskem

Nizozemské království – spojením Belgie a Nizozemska

Švýcarsko – zůstává neutrální

Itálie – rozdělená

- **Rakousko** – Lombardie, Benátsko
- **Bourboni** – Neapolsko, Sicílie
- **dynastie savojská** – Království Sardinské (Piemont, Sardinie)
- papežský stát

Německo – rozdrobené

- 1814 – Německý spolek – neměl vládu, armádu, ...

4.1 Výsledek kongresu

- restaurace ve Francii, Španělsku, Portugalsku, Neapolsku
- kongres = zklamání pro většinu Evropy
  - v 19. století **začíná vlastenectví**
- prospěšný k vyrovnaní sil v Evropě → půl století míru
  - pět hlavních mocností – **pentarchie**
- **kvietismus** – nastolení policejních režimů, tajné policie, ukončení vzpoury v zárodku
- září 1815 – **vznik Svaté aliance**
  - iniciováno Alexandrem I. – strach, že zaostalé Rusko propadne revoluci
  - **zásada intervence** – cizí armáda pomůže zastavit revoluci

5 Klasicismus

- reakce na baroko a rokoko, které preferovaly city, vášně náboženské zaujetí
- vyrovnanost, souměrnost
- uctívání antiky a renesance
- rozumem lze změnit společnost
- odklon od víry
- láska ke svobodě (opěvování antického boje za svobodu)
- ideál občanských ctností
- akademismus – kopírování, dílo postrádá hlubší smysl

5.1 Malířství

- **Jacques Louis David** – dvorní malíř Napoleona (přechod přes Alpy)
- **Antoin-Jean Gros**
- **Jean Dominiqu Ingrese** [engr]
- **Antonín Mánes** – Letohrádek královny Anny
- **František Tkadlík** – portréty známých osobností (Josef Dobrovský)

5.2 Sochařství

- vyumělkované, nerozeznatelné od antiky
- **V. Prachner** – pramen Vltavy
- **Bertel Thorvaldsen**

5.3 Architektura

- Stavovské divadlo (Don Giovanni)
- Capitol ve Washingtonu

5.4 Hudba

Vídeňský klasicismus

- Joseph Haydn
- W. A. Mozart (Don Giovanni, Kouzelná flétna, Figarova svatba, Requiem, Malá noční hudba, Turecký pochod)
  - socha Mozarta před Redutou
- Ludwig van Bethoven (opera Fidelio, symfonie Eroica, pátá, devátá)

5.5 Literatura

- J. W. Goethe

5.6 Empír

- sloh Napoleonova císařství
- kolonády
-

5.7 Romantismus

- různá datace (po r. 1790; 30. léta 19. stol.)
- nový doživotní pocit – proti rozumu lidská duše
- dobrodružství, nepředvídatelné situace, příroda, lidová kultura
- vlastenectví, národní hnutí, národní tradice (proti osvícenskému světoobčanství)
- mystické představy – „duch doby“, „duch národa“
- uctíván středověk (trubadůři, úcta k ženám)
- přeceňována úloha jedince – hrdiny
- typické životní osudy – Byron, Puškin, Lermontov, Mácha

Malířství

- F **Théodore Géricault** [žeryko]
- F **Eugène Delacroix**
- Š **Francisco Goya** – Nahá Maja [macha] (pohoršení Španěleské společnosti)
- A **John Constable**
- A **William Turner** – Déšť pára a rychlost
- N **Caspar Davide Friedrich** – Kříž v horách
- Č **Antonín Mánes**, **Josef Mánes** – Dostaveníčko
- Č **Adolf Kosárek**
- Č **Josef Matěj Navrátil**

Architektura

- napodobování středověkých hradů a slohů
- anglický park se zříceninou (francouzský park má geometrické tvary, anglický nepravidelné)
- altány
- lidové stavby
- minarety
- **Lednicko valtický areál**
  - zámek Lednice, Janův hrad, minaret, vodárna, antický chrám

Hudba

- Beethoven – pozdní díla
- Robert Schuman
- Franz Schubert
- Felix Mendelson-Bartholdy
- novoromantici
  - Franz Liszt – maďarsko
  - Hector Berlioz
  - Richard Wagner – tvůrce německé opery (nacionalista, antisemita)
  - Petr Iljič Čajkovský – Labutí Jezero, Louskáček
  - Bedřich Smetana – opery, Vltava
  - Antonín Dvořák – Rusalka, Novosvětská

Romantismus ovlivnil symbolismus, secesi, impresionismus a silou výrazu expresionismus

6 Období restaurace a rovnováhy (1815–1847)

- na trůny se vracejí původní dynastie
- pentarchie zajišťuje, že mezi sebou neválčí
- konají se kongresy, kde se řeší významné problémy

Hlavní rysy

- konsolidace tradičních monarchií (policie, ekonomická stabilizace)
- neúspěšná povstání a spiknutí
- doba prvních národních bojů a osvobozeneckých hnutí
- národy v područí jiných se snaží o dosažení nezávislosti
- rozvoj ekonomiky, kapitalistická industrializace
- moderní státní správa – obec, okres, kraj, stát
- konfliktní otázky se řeší na pravidelných kongresech
- 1818 – kongres v Cáchách
  - Francie (Ludvík 18.) se stává rovnoprávným státem k evropským velmocím
  - okupační vojska se stahují z Francie

6.1 Národní hnutí a revoluce ve 20. letech 19. století

Německo

- 1815 – vznik vlasteneckých spolků – **buršenshafty**
    - cílem sjednocení Německa
    - považovány za neškodné
    - členy často mladí studenti a učitelé
  - 1817 – setkání vůdců spolků na Wartburgu
    - v roce 1517 vystoupil Martin Luther, na Wartburgu se skrýval před Papežem → výročí
    - Metternich pochopil, že spolky mohou být nebezpečné
  - 1819 – karlovarské usnesení
    - spolky byly zakázány, studenti vyloučeni z univerzit, cenzurované přednášky (porušení svobody projevu i na univerzitách)
    - záminkou byly politické atentáty
- národní hnutí na deset let umlčeno

Itálie

- intelektuálové se schází tajně v horách u milířů (kryti kouřem) → **karbonáři**
- 1820 – povstání v Neapolsku → Ferdinand I. Bourbonský se dostává k moci
  - nutno uznat ústavu → mnoho dalších převratů
  - převrat v sardinském království
- 1821 – rakouská intervence – pozatýkání karbonářů
- **Silvio Pellico** – známý karbonář, zajat policií, vězněn na Špilberku

Španělsko

- leden 1820 – revoluce
- inspirace v americkém boji za nezávislost
- 1823 – francouzská intervence
- potlačení povstání ve Španělsku bylo obtížné → nedostatek sil na udržení kolonií v Americe (Mexiko, ...)
- známí revolucionáři **Simon Bolívar**, **José San Martín**

Rusko

- 97% obyvatelstva negramotných
  - mladí lidé odjíždí studovat do Francie, Belgie, Anglie – velké společenské rozdíly
- vznik tajných spolků
- vysoká tajnost → data jsou orientační
  - 1821 – vznik Jižního spolku
    - inspirování Francií chtěli republiku, volební právo pro všechny, zrušení nevolnictví
  - 1822 – vznik Severního spolku
    - chtěli alespoň konstituční monarchii, volební právo pro majetné, zrušení nevolnictví
  - 18?? – společnost sjednocených Slovanů
- 1825 – zemřel Alexandr I. – náhlé → několik měsíců bezvlády
  - 26. 12. 1825 – povstání děkabristů (14. děkabr podle pravoslavného kalendáře)
    - shromážděno 3000 důstojníků, pokládali požadavky novému carovi
    - povstání tvrdě potlačeno věrnými oddíly
    - 5 vůdců popraveno, 120 posláno do pracovních táborů (A. S. Puškin)

6.2 Národně osvobozené hnutí na Balkáně

- začátek 19. století – pod nadvládou Turků

Srbsko

- 1804–13 – první buržoázní revoluce proti Turkům
- nová šlechta majetných sedláků (stará vyvražděna turky po bitvě u Kosova)
- Đorđe Petrović Karađorđević [Karodžordže]
- obklíčen Bělehrad
- na straně Srbů stojí Rusko – „hájí pravoslavné vyznání“, chtějí ovládnout černé moře, Bospor, Dardanelli
- 1812 – rusko ovládlo Besarábii, Moldávii – mír s Tureckem
- 1813 – Turci táhnou na Bělehrad – potlačí povstání
- **Miloš Obrenović**
  - chtěl vyjednávat s Turky o Srbské autonomii
  - Turci vyjednávat nechtěli
- 1815–1817 – nové povstání
  - vrátil se Karađorđević
  - 1817 – potlačeno
  - zahrnutí do podmínek drinopolského míru (1829)

– Francie a Británie pomohli zastavit Turecko

- Srbsko získává autonomii
- Obrenovič dědičným srbským knížetem
- svoboda vyznání, srbské tiskárny, pošta, školy
- půda je soukromým majetkem (ne majetkem sultána)

Řecko

- Řekové žili v Turecku a Osmanské říši
- zachovali si pravoslavnou církev i přes velký tlak islamizace → spojenec Rusko
- kontakty s Evropou
- kníže **Alexandr Ypsilanti** – přítel Ruského cara → příslib vojenské pomoci
- 1821 – povstání v Moldavsku (s pomocí Ruska)
- 1822 – protiřecký teror na ostrově Chios
  - vyvražďování obyvatelstva, vypalování vesnic
- filhelénské hnutí (prořecké)
  - vybírány suroviny, financí
  - dobrovolníci – G. Byron
- Rusko nabírá síly na osvobození Balkánu → nelíbí se to Turecku
- 1827–29 – ruskoturecká válka
- 1827 – útok loďstva A, F, R
- 1829 – drinopolský mír
  - 1830 – Londýn – dokončování hranic → dědičná monarchie
  - 1832 – králem Otto Wittelsbach – Bavorsko (protlačen Angličany)

Rumunsko

- knížectví **Valachie, Moldávie** (zatím to není Rumunsko)
- 1831–32 – autonomie
- do 1851 – obsazena ruským a tureckým vojskem
- 1861 – sjednocena → Rumunsko (Alexander Ion Cuza) – autonomie v rámci Osmanské Říše
- národně osvobozenecké hnutí až ve 30. a 40. letech

6.3 Revoluce ve 30. letech 19. století

- růst vlivu liberálů

Liberalismus

- svobodný občan má mít svobodu slova, podnikání, vyznání
- stát občana neomezuje, pouze chrání jeho majetek
- rovná občanská práva pro všechny
- politická práva pouze pro majetné (platící daně)
- svoboda každého občana končí tam, kde začíná svoboda druhého

Francie

- 20. léta
  - Karel X. (1824–1830)
  - pokus o obnovu absolutismu
  - svoboda tisku
  - nelegální opozice, demokraté, republikáni, bonapartisté
- 1827 – ve volbách vítězí liberálové → král nechal rozpustit sněmovnu
  - červenec – ordonnance = omezená politická práva
- červencová revoluce
  - 26. 7. 1830 – barikády v ulicích
  - vojáci poslaní na potlačení se přidali k povstání
  - Karel X. uprchl
- prozatímní vláda → zvolen za krále Ludvík Filip Orleánský
- červencová monarchie (1830–1848)
  - nový politický systém
  - rozšířeny občanské svobody
  - snížen census – většina Francouzů ale stále nemůže volit
  - prostor pro hospodářský vývoj
- 30. léta – hospodářská prosperita
- po r. 1839 – hospodářská krize – korupční aféry

Belgie

- součástí Nizozemského království
  - Vilém I. Oranžský
  - centralismus, holandština, (B) katolicismus x (H) kalvinismus
  - persekuce belgických politiků snažících se o rovnoprávnost
  - státní dluh (Belgie měla splácet Holandský dluh)
  - vliv Francie
- revoluce
  - 25. 8. 1830 – povstání v Bruselu (24. uvedena opera s revolučním obsahem)
  - poslána armáda na potlačení → v září armáda poražena, donucena k ústupu
  - 24. 9. 1830 – prozatímní vláda
  - samostatnost Belgie = průlom do Vídeňského kongresu
  - 1831 – ústava
    - nejliberálnější
    - plná občanská práva, svoboda slova, tisku, náboženství
  - král Leopold I. Sasko-Koburský
  - vyhlášena věčná neutralita, porušena až Němci za 1. sv. války

Německo

- liberální hnutí Mladé Německo (Mladá Evropa)
  - snaha o sjednocení německa
- Říšská rada – persekuce (1834) → emigrace
  - mezi emigranty také Karel Marx

Polsko

- Království polské
  - ohlas revoluce ve Francii a Belgii
  - tajné organizace proti Mikulášovi I.
- konzervativci – Adam Czartoryský
- radikálové – Jaroslav Lelewel
- 30. 11. 1830 – povstání ve Varšavě
  - polské vojsko obsadilo celou kongresovku, sesadilo Ruské úředníky
  - svolán sejm: Mikuláš sesazen
- Poláci špatně spoléhali na francouzskou a belgickou pomoc
- květen 1831 – útok ruského vojska
- povstalci poraženi → persekuce, emigrace (A. Mickiewicz, F. Chopin, J. Lewelel)
- výsledky
  - zrušení autonomie Kongresovky → přímá součást Ruska
  - zrušeno polské vojsko
  - zrušena univerzita + stř. školy
  - vyučovací a úřední jazyk je ruština
  - ochromen kulturní život
  - rusifikace
  - vliv na české národní obrození
    - pomáhalo tříbit názory (starší – proč slované bojují proti slovanům, mladší generace – politické myšlení)
    - čeští vlastenci pomáhali Polákům v prchání do Belgie/Francie

Velká Británie

- 30. a 40. léta – politické a sociální otřesy
  - hnutí za volební reformu
  - **Charta lidu** (1838)
    - všeobecné volební právo
    - zrušení majetkového censu pro poslance
    - úprava velikosti volebních obvodů
  - 40. léta – nová petice s 3 mil. podpisy
  - chartismus postupně upadal – chudí lidé se soustředili spíše na sociální než na politické otázky
- **Trade unions** – sdružovaly pracující v jednotlivé oblasti – první odborová unie na světě

Irsko

- konec 20. let – zákon o zrovnoprávnění katolíků s protestanty
- boj za autonomii a zrovnoprávnění (oranžisté – protestanti)
- hlavní představitel hnutí Daniel O'Connell
- hnutí je součástí hnutí Mladá Evropa
- 40. léta – hladomor (v důsledku nákazy brambor) → utlumení snah, smrt 1/3 obyvatelstva, emigrace do USA
- 1848 – pokus o povstání (Mladé Irsko)

Východní otázka

- Rusko se snaží kontrolovat plavbu na Černém moři, přes Bospor a Dardaneli, do Středozemního moře
  - propagováno jako ochrana pravoslavných států
  - Balkán je strategicky důležitý → Francie, Velká Británie nechtějí, aby ho Rusko ovládalo
  - Rakousko má zájem o Podunají – dopravní tepna, ústí do Černého moře
- rozpory mezi velmocemi → rozpad Svaté aliance, pentarchie, rovnováhy sil

7 Nové politické směry 19. století (Vznik kapitalistické společnosti)

Liberalismus

- rovná občanská práva
- svobodný občan, svoboda slova, svoboda podnikání, svoboda vyznání
- ekonomika nemá být omezována státem
- stát chrání občana, majetek

Ekonomický liberalismus

- „*laissez-faire, laissez-passer*“ – nechte to běžet
- zásada volné soutěže, svobodného trhu – stát nezasahuje do ekonomiky
- stát nezasahuje ani do vztahu mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem (neexistují pravidla, pojištění, ... → špatné zacházení)

Demokratické hnutí

- oddělilo se od liberalismu
- vychází z **Jeana Jacquese Rousseaua**
- každý občan bez rozdílu na majetku má mít podíl na politickém rozhodování → všeobecné volební právo
- sociální reformy
- demokracie má vyřešit sociální problémy – člověk neschopný pracovat je společností na obtíž
- stát se má více starat o lidi → samospráva na řešení problémů, podpora řemeslníků, dělníků

Utopický socialismus

- *utopos* – nikde
- **Claude Henri de Saint-Simon**
  - záchranou společnosti je kolektivní vlastnictví
  - všichni lidé mají pracovat
  - založeno na křesťanské lásce k bližnímu → nikdo nebude nikoho vykořisťovat
- **Charles Fourier**
  - obchodník → navrhoval sdružování do družstev „falang“
  - rozdělování rovným dílem zisku z prodeje družstva
  - každý člověk by měl pracovat, nepracující člověk je na obtíž společnosti
- **Robert Owen**
  - dělníci strádají, podnikatelé s nimi pohrdají
  - člověk = výtvozem společenského prostředí

- podnikatel – vlastnil mnoho továren
- nutná industrializace
- sociální zabezpečení
  - budování škol pro dělníky
  - důchod
  - odstranil práci dětí
  - otevírány čítárny pro dělníky
- zkrachoval – ostatní podnikatelé od něj nenakupovali, protože nechtěli dělat stejná opatření pro své zaměstnance
- **František Matouš Klácel**
  - mnich v augustiniánském klášteře v Brně
  - přítel mnoha významných osobností (B. Němcová)
  - je možné žít v křesťanském společenství, kde bude majetek spravedlivě rozdělen
  - pokusil se o založení této společnosti v Americe
- význam
  - analýza příčin sociální nerovnosti – kde se bere vykořisťování
  - liberalismus sám o sobě nemůže vytvořit spravedlivou společnost
  - navázaly další programy

Francouzští socialisté

- **Piere Joseph Proudhon** → proudhonisté
- **August Blanqui**
  - výborný řečník, nelegální názory → většina života ve vězení
- program
  - vycházel u utopických socialistů
  - velké vlastnictví = krádež
  - výrobci se sdružují → stát je společný
  - industrializace je nutností
  - společnost má kontrolovat, regulovat a rozdělovat výrobu
  - revoluce musí proběhnout v podobě násilného převratu v čele s intelektuály

Vědecký socialismus (Marxismus)

- **Karl Marx**
  - syn advokáta → univerzitní vzdělání, měl převzat praxi
  - na univerzitě vyučován Hegelem, převzal jeho filosofii
- **Fridrich Engles**
  - syn obchodníka, jako mladý poslán na zkušenou do Anglie
  - poznal chudé dělníky → zájem o sociální problémy
  - odešel do Francie, potkal Marxe → přátelé
  - zdědil otcův majetek → možnost propagace
- inspirace v utopickém socialismu, anglické politické ekonomii, G. W. Hegel
  - Hegel – společnost se pořád dokola vrací do stejného stavu
- 1848 – Manifest komunistické strany

- dějiny se vyvíjejí tak, že proti sobě bojují vždy dvě sociální třídy (buržoazie x proletariát) → třídní boj posouvá společnost
- revoluce nesmí být spiknutí, musí ji podporovat všichni → seznamují proletariát s právy, aby věděli co mohou udělat
- společenské vlastnictví výrobních prostředků
- po neúspěšné revoluci 1848/49 umírněnější názory
- vliv na mezinárodní organizace dělníků → zakládání sociálně demokratických organizací
  - potřeba spojit sílu dělníků
  - 1864 – I. internacionála v Londýně
  - 1889 – II. internacionála v Paříži
  - 1919 – III. internacionála v Moskvě (Kominternu)
    - sdružovala bolševické strany, ne sociální demokraty
    - rozpad 1939 – podepsání smlouvy s Německem
  - socialistická internacionála
    - sdružuje socialistické strany (Labour Party)

Anarchisté

- An arche – nevláda
- **Michail Bakunin**
- stát je zlo, jedině jeho odstraněním budou lidé osvobozeni
- snaha o dosažení sociální spravedlnosti násilím na jednotlivcích
- sdružování do malých obcí dobrovolné federace – komuny
- krajní křídlo – politické atentáty

Nový názor na národ

- pospolitost rovných občanství
- společná minulost
- národní zájmy
- každý vlastenec slouží národu
- **Johan Gottfried Herder**
  - pro národ je důležitý jazyk, nejen historie a lidová kultura
- vlastenectví se místy vyvíjí v nacionalismus a šovinismus
- **Národní hnutí** – Čechy, Morava, Slovensko, Uhersko, Norsko, Chorvatsko

8 Průmyslová revoluce

- James Watt – parní stroj, do té doby stroje poháněny vodními koly
- vyšší nároky na suroviny – nutnost kvalitního železa → nutnost kvalitního uhlí → ...
  - ovlivňování mezi průmyslovými oblastmi, počátek v textilním průmyslu
- rozvoj kolejové dopravy
- Anglie 1825 – **George Stephenson**
- vynález telegrafu

Kolejová doprava u nás

- koňská dráha
- **František Gerstner**
- 1832 – České Budějovice – Linec (kvůli přepravě soli)
- 1833 – Praha – Lány – Plzeň
- koňská síla je nedostatečná → parní lokomotivy
- Nutnost propojení Rakouska s Haličem
- 1839 – Vídeň → Brno (později → Olomouc → Opava)
- 1845 – Olomouc → Praha
  - postavil český inženýr Jan Perner → první česká průmyslová škola v Praze
- 1851 – Praha → Drážďany (první mezinárodní trať)

Význam zavádění strojů

- anglické nebo jejich ukradené modely
- Belgie, Francie, Porýní, Sasko, české země
- pol. 19. stol. → růst koupěschopnosti obyvatelstva
- růst spotřeby textilu (Brno, Liberec)
  - v Brně první parní stroj
- dělníci měli pocit, že jim stroje berou práci → hnutí dělníků, rozbíjení strojů
- do r. 1846 vznik 62 hutí
- podnikatel – dělník; svobodný trh pracovní síly
- zakladatelské období
  - neexistují pravidla pro pracovníky – dlouhá pracovní doba atd.
  - neexistují pravidla konkurence

Kritika sociálních křivd

- stát chce zákonodárství omezující vykořisťování
- křesťanská sdružení
- dělnická sdružení
- konzervativci proti liberálům
  - chtěli zpět k moci, upozorňovaly na díry v liberálním programu
  - chrání zájmy tradiční malovýroby, která je zastíněna továrnami
- radikální demokraté, socialisté

Protirobotní povstání

- i přes existenci továren ve městech stále robota
- 1821 – jižní Morava
  - potlačeno mírně, bez fyzických trestů
- 1831 – východní slovensko
- Hospodářské změny → politické změny po roce 1848/9

9 České národní obrození (60./70. léta 18. stol – 1. pol. 19. stol.)

- proces přeměny středověké společnosti na moderní
- později probíhá též moravské obrození
- utlačování habsburskou monarchií → snaha o obnovu českého jazyka
- **národ** – skupina lidí spojená tradicí, historií a jazykem (Johan Gottfried Herder)
- Rakouské císařství = mnohonárodní stát
  - 37 mil. obyvatel → Slované 17, Němci 8, Maďaři 5, Rumuni+Italové 5
  - Slované se v této době považují za jeden národ

Struktura české společnosti

- oslabeno státoprávní postavení Království českého
  - snaha Habsburků minimalizovat autonomní české státní orgány
- chybí měšťanstvo, inteligence
  - odchod kvůli bitvě na Bílé hoře
- šlechta – Němci → národně odcizená
- germanizace nižších vrstev
- výhody
  - na venkově se Čestina udržela
  - na triviálních školách vyučováno v češtině
  - vyspělá česká literatura z doby předbělohorské
    - některé spisy nebyly zničeny, protože neobsahovaly proticírkevní myšlenky
  - u nás národní obrození splývá s obnovou jazyka

9.1 První fáze

- osvícenství
  - vědecký zájem o studium jazyka, zvyků, kultury, dějin
- panslavismus – myšlenka společného slovanského národa
- zemský patriotismus – vlastenectví je vázáno k místu, kde mám majetek
- nová česká inteligence vzniká z lidových vrstev – kněží, učitelé
- prestižní kněžské povolání, po vystudování přidělena fara → existenční jistota
- kněží jsou významní → ovlivňují lidi kázáními
- 1775 – **Bohuslav Balbín: Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého**
- 1783 – **K. Ignác Thám: Obrana jazyka českého**
- **Gelasius Dobner**
  - zakladatel historiografie
  - kritizoval nepřesnost Hájkovy kroniky
  - neviděl význam předbělohorské češtiny
- **František Martin Pelcl**
  - 1793 – katedra českého jazyka a literatury na Karlo-Ferdinandově univerzitě
  - učena čeština a učeno v češtině
    - prvním profesorem
- Morava: **Jan Petr Cerroni** – prozkoumal Moravsko slezské historické prameny a uspořádal je

Josef Dobrovský (1753–1829)

- osvícenský kriticismus
  - legenda o smrti Jana Nepomuckého (debata s Dobnerem o jeho smrti)
  - evangelium sv. Marka v korunovačních klenotech – zjistil, že není napsáno sv. Markem, ale pochází z 6 století
- 1791 – veřejně formuloval program českého národního obrození
  - požadovali nepotlačování češtiny jako úředního jazyka, vyučování česky ve školách

Žurnalistika

- Václav Matěj Kramerius
  - Nakladatelství Česká expedice (1790)
  - Krameriovy c.k. noviny

České divadlo

- Nosticovo → Stavovské divadlo
  - Otevřeno operou Don Giovanni
- Václav Thám
  - Vlastenecké divadlo → „Bouda“
  - U Hybernů (řád irských mnichů)
  - Břetislav a Jitka

9.2 Druhá fáze (poč. 19. stol.–30. let. 19. stol.)

- silně ovlivněna napoleonskými válkami → panslavismus
- romantismus
- snaha o odražení germanizace
- 1. novodobý český národně kulturní program

Josef Jungman

- jazyk = nejdůležitější znak národa
- snaha dokázat, že čeština je rovnocenná s ostatními jazyky
- Slovník česko-německý, Historie literatury české, Slovesnost (mluvnice)

Přírodní a humanitní vědy

- A. Marek – filosofická terminologie
- Jan Sv. Presl – chemická terminologie
- Karel Bořivoj Presl – botanická terminologie
- Josef Vojtěch Sedláček – matfyz terminologie
- Jan Evangelista Purkyně – zkoumal buňku

RKZ

- 1817 – Rukopis královédvorský
- 1818 – Rukopis zelenodvorský
- Josef Linda, Václav Hanka
- nepravost prokázána až v 20. století

Vlastenecké museum v Čechách (1818)

- hr. Fr. Ant. Kolovrat
- F. Palacký – ČČM
  - Staří letopisové čeští
  - Idea státu rakouského
- P. J. Šafařík
- hr. Kašpar Šternberk

Národní museum v Brně (1818)

- hrabě Antonín Mitrovský
- A. Boček (další falzifikáty)

9.3 Třetí fáze

- vliv polského povstání → politické myšlení
- nová generace
  - František Palacký, Karel Havlíček Borovský, Karel Hynek Mácha, Karel Sabina, Fratišek Rieger
- na Moravě
  - F. M. Klácel
  - F. C. Kampelík – zakládal spořitelny
  - J. Helcelet – filosof, Olomouc
  - J. Ohéřal –

František Palacký (1798–1876)

- Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě
    - přehodnotil husitství z kacířského hnutí → první velká reformace, vyzdvihuje hodnoty
  - příprava 1. českého politického programu – austroslavismus
    - Karel Havlíček Borovský
    - podstatou je sjednocení slovanů pod Rakouskem
- federace, slované chtějí rovná práva (úměrná podle obyvatelstva)

Národní instituce

- 1831 – Matice česká
- 1833 – Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách – cílem otevřít českou průmyslovou školu
  - Rieger, Trojan, Perner
- 1845 – Měšťanská beseda
  - Rieger, Trojan
- 1853 – Matice moravská

Divadlo

- neexistují stálá divadla → kočovné společnosti a ochotnické divadlo
- **J. K. Tyl** (1808–1856) – Fidlovačka (Hudba Fr. Škroup)
- **Václav Thám**
- cílem probudit české vlastenectví, zachovat češtinu

Žurnalistika

- Pražské noviny – Kramerius → Čelakovský → Borovský
  - Česká včela
- Čechoslav (Langer) – austroslavismus
- Jindy a nyní → Květy české (Tyl)

Radikálové

- nesouhlasili s nadvládou Habsburské monarchie, chtěli vlastní vládu
- spolek **Repeal** – inspirováno Iry
- E. Arnold
- K. Sabina
- F. C. Kampelík

10 Slovenské národní obrození (1780–2. pol. 19. stol.)

10.1 První období (1780–1820)

Katolíci

- vytvořit spisovný jazyk
- Generální seminář – soustředění v Prešpurku (Bratislava)
- Michal Kratochvíl, Anton Bernolák → bernoláčtina – společný jazyk, příliš rozdílný na východě a západě
- bernoláčtina – jazyk se neujal, ale bylo v něm napsáno několik her
- Ján Hollý, Ján Chalupka

Evangelíci

- chtějí používat předbělohorskou češtinu → bibličtina (Bible kralická)
- centrem lyceum v Prešpurku
- představitelé Juraj Ribay, Juraj Palkovič
- Ján Kollár (1793-1852) – Slávy dcera
- Pavel Josef Šafařík (1795–1861) – Slovanské starožitnosti (popisuje význam Slovanů při vytváření kultury)

10.2 Druhé období (1820–pol. 19. stol.)

- nová generace na Bratislavském lyceu
- L. Štúr, M. M. Hodža, J. M. Hurban
- studentské spolky (Kežmarok, Levoča, Prešov, Nitra)
- 1843 – Štúr – spisovný jazyk
- 1844 – spolek Tatrín v Liptovském Mikuláši
- od 1847 Štúr poslancem (za Zvolen) uherského zemského sněmu

Radikální demokraté

- **Ján Francisci**
- **Janko Král** – slovenský básník
- program – zrušení poddanství
- umění – Malíři: Peter Bohúň, Jozef Božetěch Klemens

11 Revoluce (1848–1849)

- revoluční rok, který zasáhl celou Evropu
- série vzájemně se ovlivňujících revolucí
- vznik občanské společnosti
- programy národní emancipace (zrovnoprávnění)

11.1 Itálie

- do teď rozdrobená, z ekonomických a národních důvodů by bylo lepší se sjednotit → „risorgimento“
- 12. 1. 1848 – bouře na Sicílii a v Neapoli
  - cílem získat nezávislost od Bourbonů
  - Ferdinand II. Bourbonský – ústava (vychází z francouzské 1830)

→ vzrůst napětí v Lombardii a Benátsku

- 17. 3. 1848 – povstání v Miláně a v Benátkách
- do čela sjednocení se postavil sardinský král **Karel Albert** (savojská dynastie – jediná domácí)
- 24. 3. 1848 – vyhláší válku Rakousku
- 25. 7. 1848 – porážka u Custozy
- léto 1848 – demokraté → republika
-
-
-
-
- rakouská intervence v Toskánsku
- neapolská vojska → Sicílie
- francouzský expediční sbor → Římská republika
- srpen 1849 – porážena rep. sv. Marka
- revoluce, ač neúspěšná, byla významná tím, že rozšířila mezi obyvatelstvo myšlenku jednoty a občanských svobod

11.2 Francie

- 40. léta opozice proti Ludvíkovi Filipovi a vládě (od 39 špatná ekonomická situace)
  - předseda vlády F. P. Guizota
- liberálové, demokraté, socialisté
  - liberálové jediní legální
  - pořádali veřejná shromáždění – bankety

Únorová revoluce

- bankety bořlivé → zakázány
- 22. 2. 1848 – bouře
- 24. 2. – barikády v Paříži
→ Ludvík Filip abdikoval
- vytvořena prozatímní vláda
  - 25. 2. 1848 – vyhlášena 2. republika
  - nová ústava, než byla hotova, vydávány dekrety
    - všeobecné volební právo
    - sdružovací právo (negace Le Chapelierova zákona)
    - právo na práci → národní dílny
      - v národních dílnách vyráběny jednoduché nekvalitní výrobky nekvalifikovanými lidmi
      - nízký výdělek → zvýšeny daně rolníkům
- duben 1848 – volby
  - vítězství liberálních republikánů
  - květen – socialisté pokus o převrat
  - 23. 6. 1848 – zrušeny sociální dílny
  - do 26. 6. – živelné povstání
    - tvrdě potlačeno po třech dnech
    - ovlivnilo práci na ústavě →

Cesta k 2. císařství

- 4. 11. 1848 nová ústava (prezident)
- 10. 12. prezidentem Ludvík Napoleon Bonaparte
- jaro 1849 parlamentní volby
  - vítězí strana pořádku (liberálové)
  - omezeno hlasovací právo
  - omezeny výsledky únorové revoluce
- 2. 12. 1851 státní převrat
- 2. 12. 1852 se nechal prohlásit císařem – Napoleon III.

11.3 Německo

- napětí od r. 1847
- Německo je rozdrobené na malé státečky a města
- březen 1848 – bouře v Porýní
- 18.3. – povstání v Berlíně
  - němečtí liberálové, chtěli do vlády
  - proti absolutismu
  - pro sjednocení Německa, zrušení roboty, ...
- 19.3. – Fridrich Vilém IV. slíbil ústavu
  - revoluce zuří po celé Evropě → nemá kde vzít podporu na potlačení
  - ustoupil požadavkům

- březen 1848 – předfrankfurtský sněm
  - organizace velkého pangermánského sněmu
- 18. 5. 1848 – Pangermánský sněm ve Frankfurtu
  - velkoněmecká koncepce – sjednotit všechny německy mluvící země (nelíbí se Habsburkům)
  - maloněmecká koncepce – sjednocení Německa v přibližně dnešních hranicích
  - liberálové x demokraté
- březen 1849 – nová ústava
  - titul císaře nabídnut Fridrichu Vilémovi IV.
  - zrušeno poddanství
- výsledky a význam
  - jaro 1849 – poslední pokusy o povstání v Porýní, Drážďanech
  - 18. 6. 1849 – pruské vojsko rozešlo frankfurtský sněm
  - Prusko – **oktrojovaná ústava**
    - „vnucená“ – vypracována na základě panovníka
    - **zrušení roboty** za výkup
    - někde zrušena cenzura
    - zotřetí vztahů s Rakouskem

11.4 Habsburská monarchie

- vliv Itálie a Francie
- důvody
  - 11. 3. – veřejné lidové shromáždění ve Svatováclavských lázních
  - F. A. Brauner – významný český politik, liberál
- petice císaři
  - ZKČ – samost. celek, sněm aj. v Praze
  - rovnoprávnost češtiny
  - občanské svobody
  - zrušení roboty
  - zřízení národních gard
  - **Svatováclavský výbor**
- Kabinetní list (8. 4. 1848)
  - odpověď až na třetí petici
  - slibuje splnit hlavní body
- 13. 3. – povstání ve Vídni
- Metternich odstoupil
- slibi císaře Ferdinanda I.
- rakouští liberálové – přípravy na frankfurtský sněm
- 11. 4. – Palackého psaní do Frankfurtu – argumentoval, proč by Česko nemělo být součástí Německa
- 10. 4. – vznikl Národní výbor – liberálové + konzervativci
- pol. května – kníže Alfred Windischgrätz

Slovanský sjezd

- 2. 6. 1848 – začal v Praze
- slovanská vzájemnost
- společný přístup
- Šafařík, Bakunin, Zach, Palacký, K. Havlíček, ...
- diferenciace národů
- **Manifest k národům evropským**
- austroslavismus – Slované mají dostat práva podle svého počtu, ale mají zůstat pod ochranou

Červnové povstání, Svatodušní bouře

- 12. 6. mše zbratření – Koňský trh –
- lidé po cestě z mše ucpali ulice → označeno Windischgrätzem za nedovolené shromáždění → vojensky potlačeno
- srážky na Celetné
- barikády
  - nedostatek zbraní, střeliva, materiálu, potravin
- 16. 6. – dělostřelecký útok
- 17. 6. kapitulace –
- Praha – stav obležení
- 10. 7. – svolán ústavodárný říšský sněm ve Vídni
- 7. 9. 1848 – zrušení roboty za náhradu
- říjen 1848 – nové bouře v Uhrách a Vídni
- 1. 11. 1848 – konec revoluce v Předlitavsku
- 22. 11. 1848 – pokračuje sněm v Kroměříži

František Josef I.

- korunován v osmnácti letech, inteligentní, pracovitý, dal na rady zkušenějších
- 4. 3. 1849 – oktrojovaná ústava – hrabě Stadion
  - ministerstva, vláda
  -
- 7. 3. – rozeznán kroměřížský sněm – nepotřebný, když už ústava existuje
- májové spiknutí 1849
- radikálové K. Sabina, E. Arnold

11.5 Uhersko

- nelíbí se jim centralizace – řízení z Vídně
  - od 1713 – odpor
  - demokraté + liberálové
  - revolucionář Lajos Kossuth
  - 3. 3. 1848 – uherský sněm v Prešpurku
  - 17. 3. –
  -
  -
  -
  - 18. 3. – zrušeny feudální výsady, poddanství, obč. svobody, centralizace
  - Maďaři se stavěli proti centralizaci, ale neuznávali Slováky, Chorvaty, Rumuny, Srby
  - 11. 4. – uherská ústava
    - na území Uherska žije jen Maďarský jazyk, ostatní jsou jen jazykové skupiny → povstání
  - duben 1848 – Nitranské žiadosti
    - žádost o uznání Slováků jako vlastní národ (zatím umírněné)
    - Josef Miloslav Hurban
  - 10. 5. – Žiadosti slovenského národa
    - požadovali jazykovou autonomii a tvorbu vlastní samosprávy pro Horní uhry (Slovensko ještě neexistuje)
    - reakce Uherska – vydání zatykače na Hurbana a Štura
  - národnostních rozporů využívá vídeňská vláda
    - chorvatská armáda
    - dobrovolnická armáda na Slovensku
- oslabení Maďarů
- když byly armády moc silné → vydán příkaz k navracení dobrovolníků

Konec revoluce

- 14. 4. 1849 – uherský sněm v Debrecíně
  - sesazení Habsburkové
  - vyhlášena samostatnost
- 13. 8. 1849 – porážka u Világose
  - porážka revoluce s pomocí ruského vojska (Svatá aliance)
- Sandor Petöfi – zakladatel Maďarské poezie, zajat, vězněn na Sibiři

Výsledky a význam

- odstraněny feudální výsady
- zrušeno poddanství
- částečná občanská práva
- politické programy
- získání zkušenosti
- změna struktury společnosti hospodářská, sociální
  - uvolněno podnikání
  - nejdůležitější společenskou vrstvou je buržoazie

12 Velká Británie – vedoucí světová mocnost

Soupeření toryů a whigů

- konzervativci (vznik z toryů)
  - zemědělci – ochrana před dovozem levného obilí
- liberálové (z whigů)
  - obchodníci – chtějí dovážet obilí
- 1846 – předseda Robert Peel – hlasoval s liberály → převaha

13 Seznam letopočtů

Vznik USA

- 1624–1752 – založeno 13 osad
- 1636 – založena **Harvardská univerzita**
- 1664 – po 2. angloholandské válce ovládla Anglie New York
- 1667 – **Bredský mír**
- 16.12.1773 – **Bostonské pití čaje**
- 1. 6. 1774 – uzavřen bostonský přístav
- 1774 – vnucen **Quebecký pakt**
- 1774 – **První kontinentální kongres ve Filadelfii**
- 1775 – sestaveno kolonistické vojsko
- 1775–1788 – Druhý kontinentální kongres
- 4. 7. 1776 – prohlášení nezávislosti
- září 1777 – vítězství u **Saratogy**
- 1781 – kapitulace Angličanů u **Yorktownu**
- 1782–1783 – mírová jednání v Paříži
- 1777 – první ústava
- po 1781 – diskuze o nutnosti nové ústavy
- 1787 – 2. ústava USA

Velká francouzská revoluce (1789–1799)

- 1789 – generální stavy se sešly ve Versailles
- 5. 5. 1789 – svolal generální stavy ve Versailles
- 17. 6. 1789 – vznik **Národního shromáždění**
- 9. 7. 1789 – **Ústavodárné národní shromáždění**

První období revoluce (1789–1792)

- 14. 7. 1789 – **dobyta Bastila**
- 4. 8. 1789 – **dekrety rušící privilegia aristokracie**
- 26. 8. 1789 – **Deklarace práv člověka a občana**
- 1791 – **Le Chapelierův zákon**
- 21. 6. 1791 – **král se pokusil o útěk**
- 3. 9. 1791 – První francouzská ústava
- 1792 – vyhlášena válka Rakousku
- 10.8.1792 – povstalci útočí na Tuillerie

Druhé období revoluce (10. 8. 1792–27. 7. 1794)

- 20. 9. 1792 – **bitva u Valmy**
- 21. 9. 1792 – **konvent vyhlásil republiku**
- 21. 1. 1793 – **Ludvík XVI. popraven**
- 16. 10. 1793 – **popravena Marie Antoinette**
- 1793 – protirevoluční povstání
- duben 1793 – **Výbor pro obecné blaho**
- květen 1793 – **Malé maximum**
- 31. 5.–2. 6. 1793 – převrat v Konventu
- 3. 6. 1793 – zákon o prodeji půdy emigrantů
- 24. 6. 1793 – **nová republikánská ústava**
- 17. 7. 1793 – zákon o zrušení feudálních povinností
- léto 1793 – **protijakobínská povstání**
- 13. 7. 1793 – zavražděn J. P. Marat
- srpen 1793 – Angličané obsadili Toulon a jiné přístavy
- červenec 1793 – z Výboru pro všeobecné blaho vyloučení cordeliéri
- 5. 9. 1793 – **Velká maxima**
- 26. 7. 1794 – 9. termidor

Třetí období revoluce (28. 7. 1794–9. 11. 1799)

- jaro 1795 – jakobíni uskutečnili **neúspěšný pokus o povstání**
- 22. 8. 1795 – Nová ústava
- 1795–96 – spiknutí rovných
- 1794 – poražení Prusové v bitvě u Fleurus
- 1795 – uzavřen separátní mír s Pruskem, Španělskem, Toskánskem, Holadskem

- 2. 3. 1796 – (generál) **Napoleon vpadl do Itálie**
- 17. 10. 1797 – **mír s Rakouskem v Campo Formio**
- 1798 – z Toulonu do Egypta
- 1. 8. 1798 – **Napoleon poražen Nelsonem u Abukiru a Akry**
- 9.11.1799 – 18. brumaire

Důsledky a význam Velké Francouzské Revoluce

Napoleon a Evropa

Období konzulátu (1799–1804)

- 1799 – **4. francouzská ústava**
- 1801 – **Konkordát s papežem**
- 1804 – **Code Napoleon**
- 1800 – porážka Rakušanů u Marenga
- 1801 – **mír s Rakouskem v Lunévill**
- 1802 – **mír Francie s Británií v Amiesnu**
- 1804 – Napoleon císařem

Výbojné války

- 20. 10. 1805 – pruská armáda poražena **u Ulmu**
- 21. 10. 1805 – prohra **u Trafalgaru**
- 2. 12. 1805 – bitva tří císařů **u Slavkova**
- 1806 – sjednocena Itálie
- 1806 – porážka Pruska
- 1806 – vytvořen Rýnský spolek
- 1806 – kontinentální blokáda
- 1809 – kníže K. L. Metternich ministrem zahraničí
- 1821 – Metternich kancléřem
- 7. 9. 1812 – bitva u Borodina
- listopad 1812 – **bitva na Berezině**
- 19. 10. 1813 – bitva národů u Lipska
- březen 1814 – vítězné armády vstoupily do Paříže
- 20. 3. – 18. 6. 1815 – **sto denní císařství**
- 18. 6. 1815 – Napoleon poražen u Waterloo
- 1821 – Napoleon zemřel

Vídeňský kongres (1814–1815)

- 1814 – Německý spolek

Výsledek kongresu

- září 1815 – **vznik Svaté aliance**

Klasicismus

Malířství

Sochařství

Architektura

Hudba

Literatura

Empír

Romantismus

Období restaurace a rovnováhy (1815–1847)

- 1818 – kongres v Cáchách

Národní hnutí a revoluce ve 20. letech 19. století

- 1815 – vznik vlasteneckých spolků
- 1817 – setkání vůdců spolků na Wartburgu
- 1819 – karlovarské usnesení
- 1820 – povstání v Neapolsku
- 1821 – rakouská intervence
- leden 1820 – revoluce
- 1823 – francouzská intervence
- 1821 – vznik Jižního spolku
- 1822 – vznik Severního spolku

1825 – zemřel Alexandr I.

26. 12. 1825 – povstání děkabristů

Národně osvobozené hnutí na Balkáně

1804–13 – první buržoázní revoluce proti Turkům

1812 – rusko ovládlo Besarábii, Moldávii

1813 – Turci táhnou na bělehrad

1815–1817 – nové povstání

1817 – potlačeno

1821 – povstání v Moldavsku

1822 – protirecký teror na ostrově Chios

1827–29 – ruskoturecká válka

1827 – útok loďstva A, F, R

1829 – drinopolský mír

1830 – Londýn – dokončování hranic

1832 – králem Otto Wittelsbach

1831–32 – autonomie

do 1851 – obsazena ruským a tureckým vojskem

1861 – sjednocena

Revoluce ve 30. letech 19. století

1827 – ve volbách vítězí liberálové → král nechal rozpustit sněmovnu

26. 7. 1830 – barikády v ulicích

25. 8. 1830 – povstání v Bruselu

24. 9. 1830 – prozatímní vláda

1831 – ústava

30. 11. 1830 – povstání ve Varšavě

květen 1831 – útok ruského vojska

1848 – pokus o povstání

Nové politické směry 19. století (Vznik kapitalistické společnosti)

1848 – Manifest komunistické strany

1864 – I. internacionála v Londýně

1889 – II. internacionála v Paříži

1919 – III. internacionála v Moskvě (Kominternu)

Průmyslová revoluce

1832 – České Budějovice – Linec

1833 – Praha – Lány – Plzeň

1839 – Vídeň → Brno

1845 – Olomouc → Praha

1851 – Praha → Drážďany

1821 – jižní Morava

1831 – východní slovensko

České národní obrození (60./70. léta 18. stol – 1. pol. 19. stol.)

První fáze

1775 – **Bohuslav Balbín: Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého**

1783 – **K. Ignác Thám: Obrana jazyka českého**

1793 – katedra českého jazyka a literatury na Karlo-Ferdinandově univerzitě

1791 – veřejně formuloval program českého národního obrození

Druhá fáze (poč. 19. stol.–30. let. 19. stol.)

1817 – Rukopis královédvorský

1818 – Rukopis zelenodvorský

Třetí fáze

1831 – Matice česká

1833 – Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách

1845 – Měšťanská beseda

1853 – Matice moravská

Slovenské národní obrození (1780–2. pol. 19. stol.)

První období (1780–1820)

Druhé období (1820–pol. 19. stol.)

1843 – Štúr

1844 – spolek Tatrín

Revoluce (1848–1849)

Itálie

12. 1. 1848 – bouře na Sicílii a v Neapoli

17. 3. 1848 – povstání v Miláně a v Benátkách

24. 3. 1848 – vyhláší válku Rakousku

25. 7. 1848 – porážka u Custozy

léto 1848 – demokraté → republika

srpen 1849 – porážena rep. sv. Marka

Francie

22. 2. 1848 – bouře

24. 2. – barikády v Paříži

25. 2. 1848 – vyhlášena 2. republika

duben 1848 – volby

23. 6. 1848 – zrušeny sociální dílny

do 26. 6. – živelné povstání

Německo

18. 3. – povstání v Berlíně

19. 3. – Fridrich Vilém IV. slíbil ústavu

březen 1848 – předfrankfurtský sněm

18. 5. 1848 – Pangermánský sněm ve Frankfurtu

březen 1849 – nová ústava

jaro 1849 – poslední pokusy o povstání v Porýní, Drážďanech

18. 6. 1849 – pruské vojsko rozehnalo frankfurtský sněm

Habsburská monarchie

11. 3. – veřejné lidové shromáždění ve Svatováclavských lázních

13. 3. – povstání ve Vídni

11. 4. – Palackého psaní do Frankfurtu

10. 4. – vznikl Národní výbor – liberálové + konzervativci

pol. května – kníže Alfred Windischgrätz

2. 6. 1848 – začal v Praze

12. 6. mše zbratření – Koňský trh –

16. 6. – dělostřelecký útok

17. 6. kapitulace –

10. 7. – svolán ústavodárný říšský sněm ve Vídni

7. 9. 1848 – zrušení roboty za náhradu

říjen 1848 – nové bouře v Uhrách a Vídni

1. 11. 1848 – konec revoluce v Předlitavsku

22. 11. 1848 – pokračuje sněm v Kroměříži

4. 3. 1849 – oktrojovaná ústava

7. 3. – rozeznán kroměřížský sněm

Uhersko

3. 3. 1848 – uherský sněm v Prešpurku

17. 3. –

18. 3. – zrušeny feudální výsady, poddanství, obč. svobody, centralizace

11. 4. – uherská ústava

duben 1848 – Nitranské žiadosti

10. 5. – Žiadosti slovenského národa

14. 4. 1849 – uherský sněm v Debrecíně

13. 8. 1849 – porážka u Világose

Velká Británie – vedoucí světová mocnost

1846 – předseda Robert Peel